

Ռուսեր Հատուկ ծեսան

Ուխտագնացութիւն մը

Հայաստանի Հանրապետության տօնն է, եւ պողոտաներու զանազան անկյուններուն վրայ արտակարգ շարժում կը տեսնուի: Ոստիկաններ հաւաքուած են, կամ գործաւորներ գեղարուեստական ելոյթներու համար բեմեր կը կառուցանեն: Կարգ մը փողոցներ փակուած են երթելեկին: Բայց դեռ խրախճանքը չէ սկսած:

Եւ սակայն եւ այսօր ուխտագնացութիւն մը պիտի ընեմ դէպի տուն մը, որ թէեւ տակաւին տուն թանգարանի չէ վերածուած պաշտօնապէս, բայց ինձի համար տուն թանգարան մըն է: Երեւանցի բարեկամ մը, Քրիստափոր անուն, մեզ պիտի առաջնորդէ դէպի այդ տունը: Դարձողարձիկ ճամբաներէ պիտի անցնինք, պիտի անցնինք նեղ փողոցներէ, պիտի մտնենք բակի մը մէջ ու կանգ պիտի առնենք այդ դրան առջեւ: Քիչ անդին Երեւանի նշանաւոր Պարսկական մզկիթին ետեւի մասը կը տեսնուի իր գունագեղ խճանկարներով: Տունը քովի տուներէն մեծ տարբերութիւն մը չունի: Բայց այս տան դրան առջեւ քանդակուած է յուշարձանային պատկեր ու անուն մը: Այդ անունը շատ սիրելի անուն մըն է ինձի համար, բայց նոյնքան եւ սիրելի ուրիշ անուն մըն ալ կայ, որ թէեւ հոն արձանագրուած չէ, որ սակայն կը հմայէ զիս դէպի այդ տունը: Դեռ մինչեւ վերջերս գրեթէ ոչինչ գիտէի այդ երկու անուններուն մասին, որոնք մէկմէկ հսկաներ են մեր երաժշտութեան համար: Իսկ հիմա շատ բան գիտեմ: Եւ կերթամ դէպի այդ տունը, որպէսզի շնչեմ այդ տան մէջ մնացած մթնոլորտը, երկու հսկաներուն նկարները, ալպոմները, նօթատետրերը, եւ օդին մէջ ծփացող այն երաժշտութիւնը, որ կը յամենայ անոնցմէ:

Այս տան մէջ բնակած է հայ ժողովրդական երգի մեծ երգահաւաք ու երգիչ Հայրիկ Մուրատեանը: Կեանքիս մէջ տակաւին երկու տարի առաջ էր, որ առաջին անգամ ըլլալով լսած էի անոր մէկ ձայնապնակը եւ ապշահար մնացած էի: Դիւրին չէր լսել այսքան տաքուկ ու հաղորդական ձայն մը, որ հայ ժողովրդական երգի ընդերքէն դուրս կուգար մարդու սիրտը ճաքեցնող ջերմութեամբ ու բնականութեամբ: Ու՛րկէ կուգար այդ ձայնը, հայաշխարհի ո՛ր հողէն ու ջուրէն: Հայրիկ Մուրատեան այս տան մէջ է որ բնակած էր ահաւասիկ եւ դրան առջեւ քանդակուած էր անոր անունը:

Բայց այս տունը ինամիական կապով կ'աղերսուէր երկրորդ հսկայի մը հետ ալ, այս անգամ յորինող, երաժշտական արտակարգ ստեղծագործ մը, որուն նկատմամբ հիացումս ու յարգանքս զիս կը քաշէր ու կը բերէր դէպի այս տունը:

Ի՛նչ զարմանք, որ այս անունն ալ ինձի անձանոթ մնացած էր մինչեւ մօտաւորապէս երկու տարի առաջ եւ դեռ ալ ո՛վ գիտէ որքան ժամանակ անձանոթ պիտի մնար եթէ օր մը յօդուած մը չկարդայի Մոնրէլի «Հորիզոն» շաբաթաթերթի գրական յաւելումականին մէջ եւ նոյն օրն ալ, ինչ դիպուած, այդ յորինողին մէկ գործէն հատուածներ չլսէի Հայաստանի պետական հեռատեսիլէն: Օրեր շարունակ ես ինձի հարց պիտի տայի, թէ աստուծային ո՛ր հրաշքն էր, որ այդ յորուածին ընթերցումը ու հեռատեսիլէն այդ յայտագրին սփռումը նոյն օրուան մէջ իրարու հետ ժամադրած էր ինձի համար: Խորհուրդ մըն էր այդ: Խորհրդաւոր ոյժ մը ուզած էր, որ ես այդ մարդը նոյն օրուան մէջ ճանչնայի նախ իր մասին գրուած յոդուածով, յետոյ անոր ստեղծած երաժշտութեամբ:

Այս արտակարգ յորինողին անունն էր Յարութիւն Դելլալեան: Հիմա շատ բան գիտէի անոր մասին: Հիմա քանի ու քանի անգամներ ունկնդրած էի անոր բոլոր այն գործերը որոնք մեկնաբանուած էին գոնէ անգամ մը: Հիմա գիտէի, որ այդ յորինողը պէտք է դասուէր Հայաստանի ամենէն արժեքաւոր յորինողներու կարգին: Անմրցելի արդիապաշտ մը ամենէն ճաշակաւոր ու ցնցող տեսակէն: Մէկը, որուն ստեղծագործութիւնները մէկ անգամէն կը հարուածեն ունկնդիրը ու զայն կ'առնեն իրենց իւրայատուկ մթնոլորտին մէջ: Մէկը, որ ուշացած տարիքի մէջ մուտք գործած էր երաժշտական աշխարհէն եւ աւաղ, կանխահաս մահով, շատ կանուխ մեկնած էր երաժշտական աշխարհէն: Բայց երաժշտական կեանքի շատ կարճատեւ այդ ժամանակաշրջանին մէջ, ան տուած էր պատկառելի գործ մը: Յարութիւն Դելլալեան: Մէկը, որուն անունը իմ անմիջական շրջանակիս մէջ տակաւին միայն ինձի ծանօթ էր: Մէկը, որուն մասին ուխտած էի, սակայն շատ բան գրել: Հիմա այս տան մէջ անոր ալ շունչէն բան մը մնացած էր, որովհետեւ հոն, Հայրիկ Մուրատեանի յատկացուած անկիւնին դիմաց, կար նաեւ Յարութիւն Դելլալեանի անկյունը: Քրիստափորը, եւ եւ Մաքրուհին նստանք երկու մեծ արուեստագէտներուն նկարներուն դիմացը ու նայեցանք անոնց, նայեցանք անոնց ալպոմներուն, լուսանկարներուն, համերգներու յայտագիրներուն, նօթատետրերուն, անոնց մասին հրատարակուած յօդուածներու հավաքածուներուն, նայեցանք պատերէն կախուած դիմանկարներուն: Յուզում մը

զգացի: Ականջներուս մէջ հնչեց Յարութիւն Դելլալեանի ամենէն նշանաւոր գործերէն Topophono-ն, տրամաթիք հնչիւններով բանուած գործ մը, զոր ես այլեւս գրեթէ անգիր գիտէի:

Քրիստափորին որքան շնորհակալ ըլլալու էի, որ մեզ բերած էր հոս, բացած էր այս տունը, ուր հիմա թէև ոչ մէկը կը բնակէր այլեւս, որ սակայն բնաւ անմարդաբնակ չէր: Ամէն ինչ պահուած էր այնպէս, ինչպէս պիտի պահուէր, եթէ պայմանները տարբեր կերպ ըլլային: Բայց Յարութիւն Դելլալեանի ընտանիքը հիմա Լիզպոն կը բնակէր այլեւս: Կողակիցը, երկու աղջիկները, փեսան՝ որ Հայրիկ Մուրատեանի որդին էր, բոլորն ալ երաժիշտ, բոլորն ալ արուեստագէտ, դաշնակահար, ջութակահար, թավջութակահար, Լիզպոն էին հիմա, բայց ես հոս այս տան մէջ կը զգայի անոնց շունչը: Գիտէի, որ անոնք գիտէին թէ հիմա ճիշտ այս վայրկեանին ես հոս նստած էի ու կը նայէի այդ նօթատետրերուն: Գիտէին, որ ես հիմա հոս եկած էի որպէսզի ամբողջ աշխարհին յայտարարէի, թէ որքան կը յարգէի այս երկու անունները:

Մօտաւորապէս ժամ մը մնացինք այս տան մէջ: Երբ կը բաժնուէինք, գիտէի, որ օր մը ես շատ բան պիտի գրէի Յարութիւն Դելլալեանի մասին: Ես իմ յուզումներէս ու իմ վայելքներէս ի նչ բան մինչեւ այսօր բաժնած չէի իմ սիրելի ընթերցողներուս հետ:

Դուրսը Հանրապետութեան Տօնի խրախճանքը սկսած էր: Կեանքը կը շարունակուէր: Ամէն օր նոր էջ մը կը բացուէր հայ ժողովրդի կեանքին մէջ: Բայց մենք մեր կուրծքին վրայ կը սեղմէինք նաեւ հին էջերը:

Մարմարա, 04/11/2003